

دانشگاه باقرالعلوم «علیه السلام»
دانشکده: علوم سیاسی، اجتماعی و تاریخ
پایان‌نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته: علوم سیاسی

عنوان:

انقلاب‌های عربی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران فرصت‌ها و تهدیدها

استاد راهنما:
دکتر محمد ستوده آرانی

استاد مشاور:
غلامرضا بهروز لک

نگارش:
هادی ترکی

دی 1392

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه باقر العلوم
(عبر دولتی - غیر انتفاعی)

دانشگاه باقر العلوم «علیه السلام»

دانشکده: علوم سیاسی، اجتماعی و تاریخ

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: علوم سیاسی

عنوان:

انقلاب های عربی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران فرصت ها و تهدیدها

استاد راهنما:

دکتر محمد ستوده آرانی

استاد مشاور:

غلامرضا بهروز لک

نگارش:

هادی ترکی

دی 1392

تقدیم به:

تقدیم به ساحت مقدس پیامبر عظیم الشان اسلام که اولین منادی وحدت مسلمین در

جهان بود. تقدیم به امام منتظر.....

تقدیر و تشکر

با حمد و سپاس به درگاه خدای مهربان و عزیز که نعمت بیان و قلم را به ما ارزانی داشت و تقدیر و تشکر از همه‌ی اولیای الهی که مسیر هدایت را فرا روی حق‌طلبان قراردادند و نیز با تقدیر و سپاس از تمامی اساتید و بزرگوارانی که در طول تحصیل افتخاری شاگردی آنان را داشتیم به ویژه اساتید محترم جناب آقای دکتر ستوده و جناب آقای دکتر بهروزی لک که با راهنمایی‌های دلسوزانه، مدیرانه و عالمانه خود، این جانب را در امر تحقیق این رسانه یاری نمودند.

همچنین قدردانی و سپاس ویژه دارم از پدر و مادرم که مرحوم شده‌اند و از خداوند مهربان طلب آمرزش و همنشینی با اولیای الهی در آخرت را برای آن‌ها خواهانم. همچنین همسرم که دلسوزانه و باهمراهی معنوی خویش مرا در انجام این تحقیق یاری رساندند و همه اعضای خانواده و دوستانم. امیدوارم آخرین تحقیق علمی در عرصه زندگی نباشد و پلی باشد به سوی تحقیقات علمی تر، دقیق تر و مورد قبول تر با توکل بر خدای مهربان.

چکیده

سیاست خارجی کشورها تحت تاثیر عوامل خارجی و داخلی است که ایران نیز از این امر مستثنی نیست. انقلاب های عربی اخیر فرصت ها و تهدیداتی را برای جمهوری اسلامی در بر دارد. بررسی این فرصت ها و تهدیدهای این انقلاب ها مبنای پژوهش حاضر گردیده است که مشخص نماییم این انقلاب ها چه فرصت ها را برای ایران به ارمغان آورده است و چه تهدیدهایی را در منطقه و بین الملل را شامل می شود که شناخت و دفع این تهدید ها خود نقطه قوتی برای ایران اسلامی است.

این رساله در چهار فصل تنظیم شده است که فصل اول آن شامل مفاهیم و چارچوب نظری است که چارچوب نظری آن براساس مدل سوات SWOT است که از مدل اقتصاد اخذ گردیده است و ما در اینجا از آن برای استفاده از فرصت های بدست آمده و کنترل تهدیدها هستیم. فرصت ها شامل سقوط دولت های استبدادی، ظهور دولت های جدید و بهبود روابط با ایران، دولت سازی و توازن جدید قدرت منطقه ای هستند و تهدیدها شامل ظهور سلفی گری تکفیری و گسترش شیعه هراسی و ایران هراسی سلفی گری تکفیری و تهدیدات آن و بحران سوریه و پیامد های امنیتی آن برای ایران می باشند که فرصت ها در فصل دوم و تهدید ها در فصل سوم بررسی می گردند. در فصل آخر یعنی فصل چهارم نیز ما به دنبال الزامات استفاده از فرصت ها و کنترل تهدید ها هستیم که در ابتدای امر نقاط قوت و ضعف را بررسی می نماییم و در آخر امر به الزامات سیاست خارجی و دیپلماسی بازدارندگی در جهت تقویت امنیت ملی و امنیت منطقه ای با استفاده از راهبرد st_wt می پردازیم. نتیجه گیری این پژوهش این است که در وهله اول ایران هرچه بهتر و دقیق تر موقعیت خود در منطقه بشناسد و همچنین در بعد داخلی هرچه بهتر و روش مند تر و دقیق تر از نقاط قدرت خود استفاده نماید بهتر می تواند از فرصت های به دست آمده استفاده نماید و تهدید ها را کنترل کند.

کلمات کلیدی: فرصت ها، تهدیدها، نقاط ضعف، نقاط قوت، انقلاب های عربی

فهرست مطالب

1	مقدمه : طرح تحقیق
1	بیان مسئله:
1	اهمیت و فایده:
1	سابقه تحقیق:
2	اهداف تحقیق:
3	سؤالات(اصلی و فرعی) تحقیق:
3	سوال اصلی:
3	سوالهای فرعی:
3	فرضیه های تحقیق:
3	پیش فرض های تحقیق:
3	روش انجام تحقیق:
3	روش گرد آوری اطلاعات:
4	جامعه آماری و تعداد نمونه ها:
4	سازماندهی پژوهش
6	فصل اول : مفاهیم و چهارچوب نظری
6	مفاهیم
6	انقلاب های عربی
7	کودتا:
7	جنگ داخلی:

- 7..... شورش یا طغیان:
- 8..... جنبش های اجتماعی:
- 8..... اصلاحات یا رفرم:
- 9..... چهارچوب نظری
- 9..... فرصت ها
- 9..... ضعف ها
- 9..... تهدیدها
- 9..... قوت ها

فصل دوم: انقلاب های عربی و فرصت های آن برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....

Error! Bookmark not defined. ..... مقدمه

Error! Bookmark not defined. ..... سقوط دولت های استبدادی (سلطنتی)

Error! Bookmark not defined. ..... تونس

Error! Bookmark not defined. ..... تونس پس از استقلال

Error! Bookmark not defined. ..... زمینه های انقلاب تونس

Error! Bookmark not defined. ..... عامل شتاب زای انقلاب: خود سوزی بوعزیزی

Error! Bookmark not defined. ..... مصر

Error! Bookmark not defined. ..... زمینه های انقلاب مصر

Error! Bookmark not defined. ..... آغاز تظاهرات در مصر تا پیروزی انقلاب

Error! Bookmark not defined. ..... لیبی

Error! Bookmark not defined. ..... لیبی قبل از انقلاب

Error! Bookmark not defined. ..... زمینه ها و روند شکل گیری انقلاب مردم لیبی

Error! Bookmark not defined. ..... ورود ناتو به لیبی

Error! Bookmark not defined. ..... ظهور دولت های جدید و بهبود روابط با ایران

Error! Bookmark not defined. ..... روابط ایران با تونس

Error! Bookmark not defined. ..... روابط ایران با مصر

Error! Bookmark not defined. ..... روابط جمهوری اسلامی ایران و مصر بعد از انقلاب

Error! Bookmark not defined. ..... روابط ایران با لیبی

Error! Bookmark not defined. ..... روابط ایران و لیبی پس از انقلاب

Error! ..... نقش کنفرانس بیداری اسلامی در تقویت روابط ایران با مصر، تونس و لیبی

Error! Bookmark not defined. ..... دولت سازی

Error! Bookmark not defined. ..... تونس

Error! نهضت‌ها، گروه‌ها، و احزاب اسلامی در تونس در روند دولت سازی

Error! Bookmark not defined. ..... احزاب و گروه‌های مصر در روند دولت سازی

Error! Bookmark not defined. ..... احزاب و گروه‌های لیبی در روند دولت سازی

Error! Bookmark not defined. ..... دولت‌سازی و ایران

Error! Bookmark not defined. ..... توازن جدید قدرت منطقه‌ای

Error! Bookmark not defined. ..... فروپاشی نظم سنتی منطقه‌ای

Error! شکل‌گیری نظم جدید و روابط استراتژیک ایران - روسیه - حزب ا... و سوریه

Error! Bookmark not defined. ..... روابط ایران و روسیه

Error! Bookmark not defined. ..... روابط ایران و حزب الله

Error! Bookmark not defined. ..... روابط ایران و سوریه

فصل سوم: انقلاب‌های عربی و تهدیدهای آن برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... ایران

Error! Bookmark not defined. ..... مقدمه

- ظهور سلفی‌گری تکفیری و گسترش شیعه‌هراسی و ایران‌هراسی . **Error! Bookmark not defined.**
- تاریخچه شیعه‌هراسی ..... **Error! Bookmark not defined.**
- گسترش شیعه‌هراسی ..... **Error! Bookmark not defined.**
- ترس هلال شیعی در بین کشورهای منطقه ..... **Error! Bookmark not defined.**
- موضع کشورهای غربی از شیعه‌هراسی ..... **Error! Bookmark not defined.**
- ابزارهای شیعه‌هراسی ..... **Error! Bookmark not defined.**
- سلفی‌گری تکفیری و تهدیدات آن ..... **Error! Bookmark not defined.**
- تاریخچه سلفی‌گری ..... **Error! Bookmark not defined.**
- تاریخچه وهابیت ..... **Error! Bookmark not defined.**
- سلفیت وهابی تکفیری ..... **Error! Bookmark not defined.**
- سلفیت دیوبندی ..... **Error! Bookmark not defined.**
- اخوان المسلمین ..... **Error! Bookmark not defined.**
- سلفیه جهادی ..... **Error! Bookmark not defined.**
- احزاب سلفی ..... **Error! Bookmark not defined.**
- حزب نور در مصر ..... **Error! Bookmark not defined.**
- حزب الاصله در لیبی ..... **Error! Bookmark not defined.**
- گروهی در تونس که نتوانستند حزب شوند . **Error! Bookmark not defined.**
- پیامدهای گسترش جریان سلفی‌گری در منطقه **Error! Bookmark not defined.**
- کاهش جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی ... **Error! Bookmark not defined.**
- ورود کشورهای غربی به منطقه به بهانه مقابله تروریسم **Error! Bookmark not defined.**
- واگرایی و بدبینی کشورهای منطقه به همدیگر **Error! Bookmark not defined.**
- گسترش تروریسم و بی‌ثباتی در منطقه ..... **Error! Bookmark not defined.**
- پیامدهای گسترش جریان سلفی‌گری برای ایران. **Error! Bookmark not defined.**
- بی‌ثباتی در کشورهای مجاور و افزایش هزینه‌های امنیتی برای ایران **Error!**

Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined. ..... تعارض و واگرایی با کشورهای مجاور

Error! Bookmark not defined. ..... تشدید تعارض منافع ایران با قدرتهای رقیب ایران

Error! Bookmark not defined. ..... رقبای ایران در منطقه

Error! Bookmark not defined. ..... عربستان

Error! Bookmark not defined. ..... ترکیه

Error! Bookmark not defined. ..... امریکا

Error! Bookmark not defined. ..... بحران سوریه و پیامدهای امنیتی آن برای ایران

Error! Bookmark not defined. ..... موضع کشورها نسبت به بشار اسد و سوریه

Error! Bookmark not defined. ..... آینده بحران سوریه و موقعیت ایران

Error! Bookmark not defined. ..... فصل چهارم: الزامات استفاده از فرصت‌ها و کنترل تهدیدها

DEFINED.

Error! Bookmark not defined. ..... مقدمه

Error! Bookmark not defined. ..... نقاط قوت:

Error! Bookmark not defined. ..... رهبری

Error! Bookmark not defined. ..... تمدن ایران اسلامی

Error! Bookmark not defined. ..... منابع اقتصادی

Error! Bookmark not defined. ..... موقعیت استراتژیکی ایران

Error! Bookmark not defined. ..... حمایت مردم از نظام اسلامی

Error! Bookmark not defined. ..... نقاط ضعف

Error! Bookmark not defined. ..... ناکارایی دیپلماسی

Error! Bookmark not defined. ..... ناهماهنگی در سیاست خارجی

Error! Bookmark not defined. ..... هزینه زیاد دستگاه دیپلماسی

Error! Bookmark not defined. ..... الزامات سیاست خارجی

دیپلماسی بازدارندگی در جهت تقویت امنیت ملی و امنیت منطقه‌ای با استفاده از

Error! Bookmark not defined. ..... راهبردهای (st-wt)

121 ..... نتیجه‌گیری

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... فهرست منابع و مأخذ

Error! Bookmark not defined. ..... الف) کتاب‌ها

Error! Bookmark not defined. ..... ب) نشریات

Error! Bookmark not defined. ..... ج) سایت‌ها

فهرست اشکال و جداول

ماتریس (swot)

10 .....

ماتریس (swot)

108 .....

مقدمه : طرح تحقیق

بیان مسئله:

سیاست خارجی کشورها تحت تاثیر عوامل داخلی و خارجی می باشد ، سیاست خارجی ایران نیز مانند سایر دولت‌ها تحت تاثیر عوامل داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی می باشد. سیاست خارجی دارای معانی متعددی است در یک تعریف عبارتست از؛ استراتژی‌هایی است که دولت‌ها جهت رسیدن به هدف‌های خود در عرصه بین‌الملل اتخاذ می کنند. در تعریف دیگر سیاست خارجی دارای دو جزء اهداف و ابزارهای نیل به هدف است و مهمترین هدف سیاست‌گذار خارجی تامین منافع ملی از طریق دستیابی به اهداف است آنچه مسلم است دولت‌ها در دست یابی به اهداف خود با موانع و فرصت‌هایی در محیط عملیاتی مواجه می باشند و تحولات محیط بین‌المللی بر سیاست خارجی کشورها تاثیر گذار است ایران اسلامی نیز در رسیدن به منافع و اهداف سیاست خارجی خود تحت تاثیر تحولات بین‌المللی و منطقه‌ای است که از جمله آن وقوع انقلاب‌های عربی در منطقه خاورمیانه می باشد این انقلاب‌ها می‌تواند آثار و پیامدهای گسترده ای را در قالب فرصت‌ها و تهدیدها برای سیاست خارجی ایران به‌مراه داشته باشد و پژوهش حاضر درصدد بررسی این فرصت‌ها و تهدیدها است.

اهمیت و فایده:

کشورهای عربی بخشی از جهان اسلام محسوب می شوند و هرگونه تغییر و تحول در آن‌ها بر روند مسایل و سیاست کشورهای اسلامی از جمله جمهوری اسلامی ایران تاثیرگذار است و شناخت این تحولات و بررسی آثار این تحولات بر سیاست خارجی ایران می‌تواند کشور را در اتخاذ سیاست‌ها و مواضع مطلوب کمک نماید.

سابقه تحقیق:

سابقه تحقیق در این موضوع به صورت خاص بررسی نشده است. ارائه زمینه منابعی از جمله کتاب «تاریخ جمعیت اخوان المسلمین، از آغاز تا امروز» نوشته دکتر ریچارد میشل، با توضیحات صالح ابورقیق و دکتر ابوالسعود و ترجمه سیدهادی خسروشاهی در دو جلد از

سوی مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه منتشر شده است که بیشتر دیدی تاریخی به اخوان المسلمین دارد و بیشتر کتاب به بررسی ساختار و محتوای اخوان می پردازد که در این منبع به موضوع رساله پرداخته نشده است. **همچنین مقاله ای تحت عنوان بیداری اسلامی و دستگاه دیپلماسی ایران؛ فرصت‌ها و تهدیدها که توسط ارسال قربانی شیخ نشین و جواد کارآزما در فصل نامه علمی- پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی شماره 28 به چاپ رسیده که بیشتر دیدی از منظر سیاست خارجی دارد و همچنین آمریکا را به عنوان قوهی هژمونی می بیند، که کمتر به نقش مردم و در واقع ملت کشورهای خاورمیانه را توجه می نماید و بیشتر به عرصه سیاست خارجی می پردازد و همچنین فرصت‌ها و تهدیدها را به صورت کلی بررسی می نماید و دستگاه دیپلماسی به گونه ای مستقل از کشور ایران می داند و خارج از نظام ساختاری داخل می نگرد.** کتاب دیگری که می توان به آن اشاره نمود مجموعه مقالات دو جلدی به نام «بیداری اسلامی، چشم انداز آینده و هدایت آن» است که چاپ نوبت اول آن سال 1384 است و توسط مجمع فرهنگی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی منتشر شده است که حدود 46 مقاله دارد و حدود 1050 صفحه است. که جلد اول شامل سه بخش به نام‌های مباحث مقدماتی، چشم انداز و هدایت گری بیداری اسلامی به منظور تحقق چشم‌اندازها است و جلد دوم آن ادامه کتاب اول است که بخش چهارم جلد اول محسوب می شود به نام برنامه ریزی راه بردی جهت رویارویی با چالش‌ها است که به موضوع رساله پرداخته نشده است. کتاب دیگری در این زمینه جنبش‌های اسلامی در جهان عرب می باشد نوشته هریر دکمجان ترجمه دکتر حمید رضا احمدی. در این کتاب که دو بخش دارد که ناشر آن شرکت انتشارات کیهان است. که در بخش اول به بررسی بنیادهای اسلامی، عوامل ظهور، خصوصیات و نمودها می پردازد که بیشتر دیدی تاریخی دارد و در بخش دوم رستاخیز اسلامی در جهان عرب است که بخشی تاریخی - تحلیلی دارد و به موضوع رساله اشاره ای ندارد.

اهداف تحقیق:

بررسی مهمترین فرصت‌ها و تهدیدهای انقلاب‌های عربی برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران.

سوالات (اصلي و فرعي) تحقيق:

سوال اصلي:

انقلاب‌های عربی باعث چه فرصت‌ها و تهدیدهایی برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران شده است؟

سوال‌هاي فرعي:

1) انقلاب‌های عربی چه فرصت‌هایی را برای سیاست خارجی ایران به همراه داشته است؟

2) انقلاب‌های عربی چه تهدیدهایی را برای سیاست خارجی ایران به همراه داشته است؟

3) پیشنهادات و الزامات سیاست خارجی ایران برای بهره‌گیری از فرصت‌ها و کنترل تهدیدها کدام است؟

فرضیه‌هاي تحقيق:

سقوط دولت‌های پادشاهی و استبدادی، ظهور دولت‌های جدید و تلاش برای ایجاد نظم نوین منطقه‌ای می‌تواند فرصتی برای ایران جهت بازسازی روابط سیاسی، فرهنگی و اقتصادی با این کشورها و ایفای نقش موثر در منطقه باشد، از طرفی تشدید تعارض منافع ایران با قدرت‌های رقیب و ظهور سلفی‌گری تکفیری می‌تواند تهدیدکننده منافع و اهداف سیاست خارجی ایران در منطقه باشد.

پیش‌فرض‌هاي تحقيق:

تحولات کشورهای عربی بر سیاست خارجی ایران تاثیر گذار است .
ایران یکی از بازیگران مهم منطقه‌ای می باشد.

روش انجام تحقيق :

روش انجام تحقیق توصیفی- تحلیلی می باشد.

روش گرد آوري اطلاعات:

روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای می باشد.

جامعه آماری و تعداد نمونه‌ها:

مطالعه موردی عبارتند از کشورهای تونس و مصر، ولییی. همچنین کشوری مانند

بحرین چون انقلابی در آنجا صورت نگرفته است مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

سازماندهی پژوهش

فصل اول، مفاهیم و چارچوب نظری

فصل دوم، انقلاب‌های عربی و فرصت‌های آن برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی

ایران.

فصل سوم، انقلاب‌های عربی و تهدیدهای آن برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی

ایران.

فصل چهارم، الزامات سیاست خارجی ایران برای بهره‌گیری از فرصت‌ها و کنترل

تهدیدها.

فصل اول

مفاهیم و چهارچوب نظری

فصل اول : مفاهیم و چهارچوب نظری

مفاهیم

1) انقلاب*: انقلاب در لغت به معنای در آمدن از صورتی به صورت دیگر و دگرگون شدن است. این واژه در اصطلاح در اختر شناسی** به کار می رفت. از سده هفدهم میلادی در اروپا و از زمان انقلاب مشروطه در ایران به استعاره ای برای خیزهای سیاسی و اجتماعی به کار رفته و از آن پس در کاربردهای اساسی یا شیوه کامل تولیدیا دگرگونی بنیادی در نظام اجتماعی و سیاسی یا در جنبه ای از زندگی فرهنگی ، اجتماعی و فکری به خود آمده است¹ همانطور که در این اصطلاح مشخص شد انقلاب فرایندی است که دگرگونی کلی را به وجود می آورد. به عبارت دیگر انقلاب عبارتست از؛ یک بحران ناگهانی ، عمیق و آگاهانه در ارتباط با مشروعیت حاکم در یک جامعه ای که به فروپاشی و تغییر در قلمرو سیاسی و اجتماعی می شود.²

بنابراین انقلاب مفهومی نسبی است که دارای این ویژگی ها می باشد.

الف) انقلاب دگرگون کننده است.

ب) انقلاب پویاست و تغییر می دهد.

ج) در انقلاب خشونت وجود دارد.

انقلاب می تواند سیاسی ، اجتماعی ، فرهنگی ، باشد.

انقلاب های عربی

واژه انقلاب عربی اشاره به قیام مردم دارد که در سال 2011 در سراسر جهان عرب گسترش یافت این قیام در دسامبر 2010 در تونس اتفاق افتاد و به سرعت در مصر، سوریه،

×Revolution

××astronomy

¹داریوش آشوری، دانشنامه سیاسی، فرهنگ و اصطلاحات، چاپ 14، تهران، انتشارات مروارید، ، 1386، ص 47.

²سعید صادقی، تئوری های انقلاب، تهران، انتشارات پیام نور، ص 27

یمن، بحرین، عربستان و اردن گسترش یافت.

البته بعضی تحلیل گران آغاز این اصطلاح را در ماه مارس 2005 می دانند که توسط سازمان‌های متعدد مورد استفاده قرار گرفت که سرفصل آغاز آن را حمله به عراق برای گسترش دموکراسی منطقه خاورمیانه می دانند.^۱

اصطلاحی دیگر که برای این حرکت یا جنبش بکار می رود بهار عربی نام دارد. اصطلاح بهار عربی اشاره به خواست دمکراتیک مردم است که ریشه در انقلابات مردم اروپا بویژه بهار پراگ 1968 دارد.^۲

در زیر برخی اصطلاحات را می آوریم شاید خالی از فایده نباشد.

کودتا:

کودتا ترکیبی از دو واژه فرانسوی *coup de tate* به معنی ضربه زدن یا برانداختن است و از نظر سیاسی حکومتی توطئه آمیز و سریع از سوی اقلیتی صاحب قدرت و در درون نظام بر علیه بخش دیگری از هیئت حاکمه به منظور کسب قدرت سیاسی است.^۳

جنگ داخلی:

کشاکش و برخورد مسلحانه دو یا چند سویه در سیاست و برخورد در درون قلمرو دولت میان قدرت حاکم و قدرت‌های مدعی.^۴

شورش یا طغیان:

شورش یا طغیان خشونت سیاسی و اجتماعی نسبتاً خودجوش غیر سازمان یافته و زود گذر است که با شرکت جمعی از مردم به منظور اعتراض به بخشی از سیاست‌های حکومت انجام می گیرد.^۵

^۱سایت http://www.sourcewatch.org/index.php?title=Arab_Spring انقلاب‌های عربی (در مقدمه

این سایت آمده)

^۲ Derakhshi, Reza (11 April 2011). "[Hardship blunts Iranian interest in Arab](#)

[protests](#)". Reuters. Archived from the original on 12 April 2011.

^۳سعید صادقی، پیشین، ص 31

^۴داریوش آشوری، ص 115.

^۵سعید صادقی، ص 37

جنبش‌های اجتماعی:

جنبش‌های اجتماعی را کوشش جمعی برای پیشبرد منافع یا تأمین هدفی مشترک از طریق عمل جمعی خارج از حوزه نهادهای رسمی تعریف می‌کند.^۱

اصلاحات یا رفرم:

رفرم* یا اصلاح از ماده صلاح در مقابل فساد است که در فارسی انجام کارهای شایسته و پسندیده به منظور برطرف کردن فساد معنی شده است. رفرم در اصطلاح سیاسی حرکتی آرام، تدریجی، قانونی از سوی هیات حاکمه تحت فشار در (داخل و خارج) به منظور تحول در سیاست‌های کلی دولت تلقی می‌شود.^۲

چنین می‌نماید که اصلاح یا رفرم چند ویژگی را در بردارد؛

الف) از طرف حکومت صورت می‌پذیرد.

ب) بیشتر مواقع جزئی است و هرچند ممکن است ساختار کلی را نیز در برگیرد.

ج) معمولاً با واکنش ضعیفی از طرف مردم صورت می‌گیرد.

---

^۱ انتونی گیدنز، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران نشر نی، چاپ سوم، 1376، ص 672.

^۲ همان، ص 35

(reform)×

چهارچوب نظری

چهارچوب نظری این رساله براساس مدل سوات (swot) است. این مدل از اقتصاد اخذ شده است و برای بیشترین بهره وری در یک بخش اقتصادی بکار برده می شود. در این رساله از این مدل به عنوان الگوی تحلیل مطالب استفاده می شود و هدف انطباق کامل آن بر محتوا نیست. اصطلاح سوات از چهار کلمه strengths, weaknesses, opportunities, threats تشکیل شده است که معنای آن‌ها به فارسی به ترتیب عبارتند از قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها، تهدیدها.

بنابراین ما هرجایی از این کلمه استفاده کردیم در بر دارنده این چهار معنا می باشد. در اینجا به تعریف مفاهیم چهار گانه سوات می پردازیم.

فرصت‌ها

مجموعه شرایط و وضعیت‌هایی مثبتی است که در محیط سیاست خارجی یک کشور ایجاد می شود و زمینه اقدامات جدیدی را برای کشور در یک محیط رقابتی فراهم می سازد.

ضعف‌ها

مجموعه شرایط و وضعیت‌هایی که باعث ناکارآمدی و یا عدم بهره گیری از فرصت‌ها در سیاست خارجی در یک محیط عملیاتی می باشد.

تهدیدها

مجموعه شرایط و وضعیت‌هایی که در محیط عملیاتی سیاست خارجی ظاهر می شود و بر عملکرد سیاست خارجی تاثیر منفی گذاشته و می تواند مانع از دستیابی به اهداف سیاست خارجی گردد.

قوت‌ها

به مجموعه ای از منابع قدرت در دسترس گفته می شود که برای کارآمد کردن سیاست خارجی و تاثیر گذاری بیشتر بر معادلات منطقه‌ای و بین‌المللی بکار می رود. نقاط قوت و ضعف معمولاً ناظر بر عوامل داخلی و فرصت‌ها و تهدیدات ناظر بر

عوامل خارجی است. هدف ما در این رساله بررسی فرصت‌ها و تهدیداتی است که اتفاقات اخیر در منطقه خاورمیانه برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ایجاد نموده است در عین حال در فصل آخر با توجه به نقاط قوت و ضعف الزامات سیاست خارجی جهت استفاده از فرصت‌ها و کنترل تهدیدها بیان می گردد .

جدول زیر حالت‌های ممکن را در بهره گیری از فرصت‌ها و منابع و جلوگیری از تهدیدها و ضعف‌ها نشان می دهد:

نقاط ضعف - W	نقاط قوت - S	ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)
استراتژی Wo با بهره جستن از فرصت‌ها، نقاط ضعف را از بین ببرید	استراتژیهای SO با بهره جستن از قوت‌ها از فرصت‌ها استفاده کنید	فرصت‌ها - O
استراتژی WT نقاط ضعف را کاهش دهید و از تهدیدها پرهیز کنید	استراتژی‌های ST برای احتراز از تهدیدات از نقاط قوت استفاده کنید.	تهدیدات - T

با توجه به جدول ترکیب‌های مختلف را در سیاست خارجی ایران می توان بصورت زیر

ترسیم نمود :

S-O (قوت + فرصت) بهره گیری از قوت‌ها و مزیت‌های ایران و فرصت‌های ایجاد شده در محیط منطقه‌ای.

W_O (ضعف + فرصت) جلوگیری از ضعف‌ها و کاستی‌های سیاست خارجی و بهره گیری از فرصت‌ها.

S_T (قدرت + تهدید) بهره گیری از نقاط قوت ایران جهت کنترل و کاهش تهدیدات جدید منطقه‌ای.

W_T (ضعف + تهدید) رفع نقاط ضعف ایران جهت جلوگیری از افزایش تهدیدات جدید منطقه‌ای.

الگوی فوق می‌تواند در تجزیه و تحلیل رفتار سیاست خارجی ایران در نحوه ارتباط و تعامل با وضعیت‌های جدید منطقه‌ای کمک نماید می‌کند و راه کارهای مناسبی را جهت استفاده از فرصت‌های ایجاد شده در منطقه و کنترل تهدیدها و کاهش نقاط ضعف ارائه نماید.